

GALATLARIN ANADOLU'YA GEÇİŞ SÜRECİ VE BITHYNIA İLE İLİŞKİLERİ

İlknur GÜRGEN¹

Öz

Hellenlerin "Kelt", Romalıların "Galler" diye adlandırdığı Galatlar, Kuzey Avrupa'nın adı bilinen ilk yerli halkıdır. Hint-Avrupa kökenli Galatlar, MÖ 4. yüzyıldan itibaren savaşçı ve istilacı kimlikleriyle bilinirler. Kuzeyden gelen Germen kabilelerin baskılarına maruz kalınca kitlesel bir göç hareketi başlatarak önce Makedonya'ya ardından da Yunanistan ve Anadolu'ya yönelmişlerdir. Anadolu'nun zenginliğinden faydalanmak isteyen Galatlar, Bithynia hükümdarı I. Nikomedes ile kurdukları çıkar ilişkileri sonucunda Anadolu'ya kolayca geçmiş ve MÖ 3. yüzyılda Anadolu'da siyasi dengelerin Bithynia Devleti lehine değişip gelişmesine yardımcı olmuşlardır. Bu çalışmada Galatların kimliği, başlattıkları göç hareketinin ve istilalarının nedenleri ile Anadolu'da dönemin siyasi yapısı üzerindeki etkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Galatlar, Galatya, Bithynia, I. Nikomedes, Seleukos Devleti

GALATIANS' ENTRANCE INTO ANATOLIA AND THEIR RELATIONS WITH BITHYNIA

Abstract

The Galatians, which the Greeks call the "Celt", the Romans call it "Wales", are the first known indigenous people of Northern Europe. Indo-European Galatians are known by their fighter and invader identities from the 4th century BC. When exposed to the pressures of German tribes from the north, they initiated a massive migration movement, first to Macedonia, then to Greece and Anatolia. Galatians, who wanted to benefit from the richness of Anatolia, moved easily to Anatolia as a result of their interests with Bithynia's King Nikomedes I, and helped the political balances in Anatolia to change and develop in favor of the Kingdom of Bithynia in the 3rd century BC. In this study, the identity of Galatians, the reasons of the migration movements and the invasions they started and the effects on the political structure of Anatolia were tried to be revealed.

Keywords: Galatians, Galatia, Bithynia, I. Nikomedes, Seleucid Kingdom

Giriş

Hellenlerin “Kelt”, Romalıların “Galler” diye adlandırdığı Galatlar, Kuzey Avrupa'nın adı bilinen ilk yerli halkıdır.¹ Hint-Avrupa kökenli olan ve Keltçe konuşan Galatlar hakkında ilk bilgiyi veren antik yazar *Periegesis* (Yeryüzünün Tasviri) adlı eserinde Narba isimli bir Galat ticaret merkezinden söz eden Hekataios'tur.² Genel olarak Galatların anayurtları Ren Nehri boylarıdır. Herodotos, Galatların Cebelitarık boğazının Avrupa tarafında oturduklarını ve Kynet'e komşu olduklarını belirtmiştir.³

Galatlar dağlık bölgede yaşamış ve aşırı iklim farklılıkları görülen bölgelere uyum sağlayabilmişlerdir. Bu nedenle iri ve sağlam yapıldırlar.⁴ Diodoros onları uzun boylu, beyaz tenli, sarışın, iri, birazda vahşi ve korkunç görünümlü insanlar olarak tarif etmiştir.⁵ Dayanıklı vücutları sayesinde Galatlar, MÖ 4. yüzyılda cesur, savaşçı askerler olarak ünlenmiş ve zaman zaman paralı askerlik yapmışlardır. Antik yazar Platon da onlardan savaşçı bir topluluk olarak söz etmiştir.⁶ Askeri eğitime ağırlık veren Galatlar, okumayazmaya önem vermemişlerdir.⁷

¹ Antik edebi kaynaklar MÖ 3. yüzyıldan itibaren üç büyük kol halinde Avrupa'nın içlerine ve ardından Küçük Asya'ya geçen ve en nihayetinde Kızılırmak yayı içine, doğusunda Pontos, batısında Phrygia ve kuzeyinde Paphlogonia'nın yer aldığı bölgeye yerleşen kavim Galatlar diye adlandırılmıştır. Bu nedenle bu çalışmada Galatlar tabiri kullanılacaktır.; M. Ali Kaya, “Keltler'in Anadolu'ya Göçü: Göç Nedenleri, Yolları ve İlk On Yıl”, *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı*, Yıl: 10, S. 13, 2012, s. 1; Murat Arslan, *Antikçağ Anadolu'sunun Savaşçı Kavmi: Galatlar*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2000, s. 4; David Rankin, *Celts and Classical World*, London, 1998, s. 54.

² FGrH 54:56; Arslan, *Antikçağ Anadolu'sunun ...*, s. 1; Mehmet Ali Kaya, “Ankyra (Ankara) ve Galatlar”, *Kebikeç*, S. 9, 2000, s. 90; M. A. Kaya, “Anadolu'da Keltler”, *Toplumsal Tarih*, 2004, s. 36; Hatice Kumandaş Yanmaz, “Galatlar ve Galatia Bölgesi Pessinus Darplı Sikkelerinde Galatların İzleri”, *Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 9, Vol. 9, S. 44, 2016, s. 716.

³ Hdt, II, 33; Hdt, IV, 49; Arslan, *Antikçağ Anadolu'sunun ...*, s. 2; Kaya, “Keltler'in Anadolu'ya Göçü ...”, s. 2; M. A. Kaya, *Anadolu'daki Galatlar ve Galatya Tarihi*, İlyayayınevi, İzmir, 2005, s. 19.

⁴ Pol. İ. 22; ii. 28. 8.; ii. 29; Caes. Gall. V. 37; vii. 80; Liv. İ. 37; vi. 42. 2; vii. 9; xxi. 28; Dion. Hal. Ant. Xiv.9; Arslan, *Antikçağ Anadolu'sunun ...*, s. 10.

⁵ Diod. V. 28, 1-3; Kaya, “Ankyra (Ankara) ve ...”, s. 90.

⁶ Plat. Leg. İ. 637; ayrıca bkz. Pol. ii. 19; Diod. xxiii. 2; Arslan, *Antikçağ Anadolu'sunun ...*, s. 10.

⁷ Aristot. eth. Nic iii. 10. 7; 1115 b28; 1115 b25; Aristot. eth. Eud. iii. 1.25; 1229 b 28; Arslan, *Antikçağ Anadolu'sunun ...*, s.1"0.

Galatlar kuzeyden gelen Germen kabilelerin baskılarına maruz kalınca buldukları bölgeyi terk etmek zorunda kalarak yol üzerindeki diğer Galat kabilelerini de hareketlendirmiş ve kitlesel bir göç hareketi başlatmışlardır.⁸ Galat göçlerine ve nedenlerine dair bilgi veren Titus Livius ve Marcus Iunianus Iustinus'a göre ise Galatları göçe zorlayan nedenler, topraklarının yetersizliği, ganimet umudu, aşırı nüfus artışı ve savaşçı kimlikleriydi.⁹

Büyük İskender ve komutanları hayattayken yarım yüzyıl Tuna Nehri boylarında kalan Galatlar, MÖ 280'de İskender'in komutanlarından I. Seleukos'un ölümüyle harekete geçtiler ve Tuna Nehri'nin güneyinde yer alan Balkan ülkelerine üç koldan girdiler. Bunlardan birincisi Paionia (Kosova)'ya doğru ilerlerken ikinci kol Trakya'ya yöneldi. En kalabalığı olan üçüncü kol ise Büyük İskender'in ülkesi Makedonya'ya saldırdı. Bu grubun başında Bolgios adlı komutan yer alıyordu.¹⁰ İstilacı Galat göçlerine katılanlar erkek, kadın, çocuk, yaşlı ve hastalar dâhil toplamda yaklaşık 300 bin kişi civarındaydı.¹¹ Makedonya'yı istila eden Galatlar, buraya yerleşmeyip güneyde daha zengin olan bölgeye, Hellas'a yöneldiler. Hedefleri Helenistik dünyanın en zengin tapınağı olan Delphoi'yi (Delfoi-Delfi) yağmalamaktı. Fakat Delphoi'de bozguna uğratılan Galatlar, buradan istediklerini elde edemediler. Bunun sonunda bir kısmı ülkelerine, yani Ren Bölgesi'ne geri dönerken, diğer kısmı da Anadolu'ya yöneldi.¹² Çanakkale civarında Gelibolu yakınlarına gelen Galatlar, boğazı geçmek için araç ararken, Bithynia hükümdarı Nikomedes, bunları paralı asker olarak hizmetine almayı, karşılığında da kendilerini Anadolu'ya geçirmeyi teklif etmiştir. Galatlar, bu teklifi kabul edince, Nikomedes de Galatları Anadolu'ya geçirmiştir. Geçtikleri bazı yerlere adlarını veren Galatlar, Gelibolu'ya da adlarını vermişlerdir. Batılıların "Gallipoli" dedikleri bu yer adı, 'Gal şehri' anlamına gelmektedir.¹³

⁸ M. de Navarro, "Coming of the Celts", The Cambridge Ancient History, ed. J. B. Bury & S.A. Cook, Vol. VIII, Cambridge 1978, ss. 41-74; Rankin, *Celts and Classical ...*, s. 125; Kaya, "Keltler'in Anadolu'ya Göçü ...", s. 4.

⁹ Kaya, "Keltler'in Anadolu'ya Göçü ...", s. 4; Kaya, *Anadolu'daki Galatlar ve ...*, s. 33; Palaz Erdemir, *Genel Hatlarıyla Roma Tarihi*, 20-23; Liv. XXXVIII 16. 1.

¹⁰ Kaya, "Keltler'in Anadolu'ya Göçü ...", s. 3-4; Arr. an. s. 2; Afif Erzen, *İlkçağda Ankara*, TTK, Ankara, 2010, s. 40; Palaz Erdemir, *Genel Hatlarıyla Roma ...*, s. 21.

¹¹ Iust. xxiv, 4. 1; Kaya, *Anadolu'daki Galatlar ve ...*, s. 26; Kaya, "Keltler'in Anadolu'ya Göçü ...", s. 3.

¹² Kaya, "Anadolu'da Keltler", s. 37.

¹³ Palaz Erdemir, *Genel Hatlarıyla Roma ...*, s. 21.

Galatları Anadolu'ya yönlendiren en büyük neden Livius'a göre Anadolu'nun batısının zenginliği idi. "Byzantion yakınlarında buldukları sırada komşularından Asya'nın kentlerinin çok zengin olduğunu öğrendiler ve onların içinde Asya'yı geçmek arzusu oluştu."¹⁴ Antik kaynaklarda talancı, yağmacı olarak bahsedilen Galatların Trakya'dan Anadolu'ya göçünün temel nedenini tarihçi Memnon da açığa bağlamaktadır. Ayrıca savaşçı özelliklerinden dolayı kendilerine olan güvenleri, Anadolu'nun denize kıyısı olan batı bölgelerine gitme ve oraların zenginliğinden faydalanma arzularını perçinlemiştir.¹⁵

Galat-Bithynia İlişkileri

Bu bağlantı içerisinde çalışmanın ana konusu olan Galat-Bithynia ilişkileri Galatların Anadolu'ya göçü ile başlar. Antikçağ Bithyniası Anadolu'nun kuzeybatısında yer alıyordu. Kuzeyinde Pontus Euxenus (Karadeniz), batısında Hellespontos ve Rhyndakos (Kocaçay), güneyinde ise Sangarios (Sakarya) Nehri bulunan Bithynia, doğuda Paphlagonia, güneyde Phrygia, batıda ise Mysia ile komşuydu.¹⁶ Strabon ve Plinius, Bithynia halkının Thrak kökenli olduğunu, isminin de Thrak kollarından biri olan "Thyn"den türediğini ifade eder.¹⁷

MÖ 546 yılından itibaren Pers egemenliği altında bulunan Bithynia, Büyük İskender'in Doğu seferleri sonrasında Makedon topraklarına katıldı. Büyük İskender'in ölümünün ardından ise Seleukoslar Devleti'nin sınırları içerisinde kaldı. Galat istilasını izleyen yıllarda Anadolu'da bir takım devletlerin kurulması ve bunların Seleukoslara baş kaldırmasıyla Seleukoslar parçalandı ve bölgenin yönetiminde söz sahibi olacak yeni krallıklar kuruldu.

¹⁴ Liv. xxxviii. 16.1-4; Kaya, "Keltler'in Anadolu'ya Göçü ...", s. 5; Kaya, "Anadolu'da Keltler", s. 37.

¹⁵ Kaya, "Keltler'in Anadolu'ya Göçü ...", ss. 5-6; Memnon, *Peri Heraklia*, (Memnon, translated by C. Müller) Die Fragmente der Griechischen Historiker, vol. III, Parisii, 1853, 8. 8; Livius, xxxviii 16.7; M. A. Kaya, "Batı Anadolu'da Galat Terörü", *Tepekule Tarih-Yerel Tarih Araştırmaları Dergisi* 2, 2000, s. 79.

¹⁶ Kamil Doğancı, "Antik Kaynaklar'a göre Bithynia'daki Civitaslar", *U.Ü Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:14, S. 24, 2013, s. 169; Strab, XII, IV, 1; Adem Işık, *Antik Kaynaklarda Karadeniz Bölgesi*, TTK, Ankara, 2001, s. 7; Ayrıca bkz. Bilge Umar, *Bithynia: Bir Tarihsel Coğrafya Araştırması ve Gezi Rehberi*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2004, s. 1-2.

¹⁷ Strab. XII. IV. 4; XII. III. 3; Plin. nat. V. XLI. 145; Umar, *Bithynia: Bir Tarihsel ...*, s. 2; Işık, s. 7-8; Ayrıca bkz. Afif, Erzen, *İlkçağ Tarihinde Trakya*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 1994, ss. 75-76.

Pergamon, Pontus, Kappadokia ve Bithynia bu karışıklıklardan istifadeyle kurulan devletlere örnektir. Bithynia'nın kurucusu Zipoetas (MÖ 327-279) Bithynia'yı kuvvetli bir devlet haline getirmiştir. Ölümünden sonra ise yerine oğlu I. Nikomedes (MÖ 279-259) geçti.¹⁸

Galatların Anadolu'ya göçüne ve Bithynia ile ilişkisine bakılırsa, Leonnarios ve Luturios komutasındaki yaklaşık yirmi bin Galat, İstanbul Boğazı'nın Avrupa yakasını elinde bulunduran Byzantion şehrine kadar gelmiş, fakat kuşatma tekniğini bilmedikleri için güçlü tahkimatı olan Byzantion'u ele geçirememişlerdi. Bununla birlikte Byzantion kent sınırları dışında kalan kesimler onların yağma ve istilasına açıldı. Bu nedenle Byzantion onların yayılmasına ve topraklarına zarar vermesini önlemek amacıyla Galatlara düzenli olarak haraç¹⁹ vermeye razı oldu ve yıllık 80 talanton²⁰ vergi ödedi.²¹

Gemileri olmayan Galatların Byzantionların yardımını olmadan İstanbul Boğaz'ını geçmeleri ve çok arzuladıkları Anadolu'ya ulaşmaları mümkün değildi. Bu nedenle Leonnarios ve Luturios komutası altındaki Galat'lar Gelibolu yarımadasına gidip Çanakkale Boğazı yoluyla Anadolu'ya geçmeyi düşündüler. Fakat iki komutan arasında anlaşmazlık baş gösterince Leonnarios, Galatların büyük bir kısmını yanına alarak Byzantion'a geri döndü.²² Sonrasında ise Bithynia hükümdarı I. Nikomedes ile anlaşış onun yardımıyla İstanbul Boğaz'ını geçme fırsatını yakaladı. Bu anlaşmanın ardında yatan neden ise I. Nikomedes'in kardeşi Zipoites'e karşı Galatlardan yardım talebiydi. Byzantion (İstanbul), Khalkedon (Kadıköy), Herakleia Pontika (Karadeniz Ereğlisi), Kios (Gemlik), Tiesios ve Pontos hükümdarı I. Mithridates'in Seleukoslar'a karşı kurduğu

¹⁸ Işık, *Antik Kaynaklarda Karadeniz ...*, s. 8; Umar, *Bithynia: Bir Tarihsel ...*, s. 5; Hasan Tahsin Uçankuş, *Ana Tanrıça Kybele'nin ve Kral Midas'ın Ülkesi PHYRGIA*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002, s. 277; M. A. Kaya, *Anadolu'daki Galatlar ve...*, s. 37.

¹⁹ Galatlar Anadolu'ya geldiklerinde kentlere saldırıp, yağmaladılar, kadınlarını kaçırdı ve deyim yerindeyse terör estirdiler. Kentler de Galatların yağma ve saldırılarını önlemek amacıyla onlara belirli miktarlarda haraç ödediler. Anadolu kentleri Roma'nın nüfuzu altına girene kadar *Galatika* olarak adlandırılan haraçları ödemeye devam ettiler. Bkz. Kaya, "Anadolu'da Keltler", s. 37; Kaya, "Batı Anadolu'da Galat ...", s. 80.

²⁰ Gümüş hesabıyla 20 kilograma eşit eski bir ağırlık birimidir.

²¹ Memnon, 11. 1; Pol. IV, 45.9; IV, 45-46; VIII, 22; Arslan, *Antikçağ Anadolu'sunun ...*, s.54; Kaya, "Keltler'in Anadolu'ya Göçü ...", s. 6.

²² Liv. xxxviii, 16. 2; Kaya, "Keltler'in Anadolu'ya Göçü ...", ss. 6-7; Mehmet Ali Kaya, "Gn. Manlius'un Galat Seferi", *Tarih İncelemeleri Dergisi* X, 361-377, 1995, s. 365.

Kuzey Birliği'ne üye olan Bithynia hükümdarı I. Nikomedes, Seleukos hükümdarı I. Antiokhos'un desteğini alıp kendisine baş kaldıran ve tahtını ele geçirmek isteyen kardeşi Zipoites'e karşı Galatları paralı asker olarak kullandı. Böylece kardeşini bertaraf edip, MÖ 278'de Bithynia'nın tek hâkimi oldu. Bunun karşılığında da Galatların Anadolu'ya geçmelerine yardım etti.²³

Anadolu'ya geçmek için çok hevesli olan Galatlar Bithynia kralının yardım talebini tereddütsüz kabul etse de I. Nikomedes ve müttefiklerini kaygılandıran bir konu vardı. Zipoites saf dışı bırakılıp, Galat'lar Anadolu'ya geçtikten sonra tutum ve faaliyetleri nasıl olacaktı? Bunu düşünerek onları Suriye hükümdarına karşı kullanabilmek için Galatlarla bir anlaşma yapmaya karar verdiler. Memnon'un aktardığı bilgilere göre Galatların liderleri ve on yedi temsilcisi Byzantion'da bir araya geldi ve Anadolu'ya geçişleri görüşülüp, bir sözleşme metni düzenlendi. "*Galatlar, açıkça başta Nikomedes olmak üzere ittifakın üyelerine paralı askerlik yapacaklardı. Barbarlar (Galatlar), Nikomedes ve çocuklarını daima destekleyecekler, kendileriyle ittifak yapmak isteyen devletlerin isteğini, Nikomedes'in izni olmadan kabul etmeyecekler, Nikomedes'in dostunun dostu, düşmanının düşmanı olacaklar ve gerekirse Khalkedon, Kios, Tieton, Heraklia Pontika halkının ve hükümdarlarının müttefiki olarak hizmet edecekler, hizmetleri karşılığında kendilerine para ödenecek, ganimetten ortak pay verilecek ve Anadolu'ya geçtikten sonra yerleşecekleri bir alan tesis edilecek*"ti. Bu koşullar doğrultusunda Anadolu'ya geçtiler.²⁴ Sözleşmenin içeriğine bakılırsa bu bir ittifak anlaşması olmayıp, ittifak üyelerine herhangi bir siyasi sorumluluk yüklememiş, sadece paralı askerlik sözleşmesi olduğu anlaşılmaktadır.²⁵ Memnon'a göre Galat'lardan sadece Nikomedes'e değil, aynı zamanda Byzantion, Kalkhedon, Herakleia, Tieium ve Kierus şehirlerine yani "Kuzey Birliği"nin ortak düşmanı I. Antiokhos'a karşı hizmet etmeleri beklenmiştir.²⁶ Her halükarda

²³ Kaya, "Keltler'in Anadolu'ya Göçü ...", s. 7; Livius, *Ab Urbe Condita*, xxxviii, 16. 7; Arslan, *Antikçağ Anadolu'sunun ...*, ss. 54-55; Uçankuş, *Ana Tanrıça Kybele'nin ...*, s. 277; Erzen, *İlkçağda Ankara*, ss. 40-41; Kaya, *Anadolu'daki Galatlar ve ...*, s. 43; Yavuz Ulugün vd., *Kocaeli ve Çevresi (Bithynia) Tarihi*, İzmit, 2004, ss. 73-74; Kumandaş Yanmaz, "Galatlar ve Galatia Bölgesi ...", s. 717.

²⁴ Memnon, 11, 2-3; Kaya, "Keltler'in Anadolu'ya Göçü ...", s. 7; Arslan, *Antikçağ Anadolu'sunun ...*, s. 57; M. Kaya, *Anadolu'daki Galatlar ve ...*, ss. 44-45.

²⁵ Kaya, *Anadolu'daki Galatlar ve ...*, ss. 44-45.

²⁶ Ulugün vd., *Kocaeli ve Çevresi...*, s. 75.

Anadolu'ya geçmek ve zenginliğinden faydalanmak arzusunda olan Galatlar da hiç tereddütsüz bu anlaşmayı kabul etmişlerdir.

MÖ 278 yılında Luturios ve Leonnorios önderliğindeki kabileler Bithynia hükümdarı I. Nikomedes'in hizmetinde yeniden bir araya gelmişlerdi.²⁷ Zipoites'i yendikten sonra kendilerine verilen topraklara hemen yerleşmediler ve Batı Anadolu'da terör estirmeye başladılar.²⁸ Galatların yağmaladığı yerleşimler MÖ 281'den itibaren Seleukos Devleti'ne ait olsa da Kral Antiokhos Batı Anadolu'daki topraklarını Galat istilasına karşı koruyacak önlemler alamadı. Mısır krallığı ile yaşadığı sorunları çözememiş olan Antiokhos, Batı Anadolu'daki komutanlarına halkın güvenliğinin sağlanmasına yönelik talimat veren mektuplar göndermekten öteye gidemedi.²⁹ Bithynia hükümdarı Nikomedes, Galatları kontrol altında tutmayı başaramadı fakat bir yandan da Phrygia'da dolanmaya, yağma ve yıkımlara başlayan Galatlar, Bithynia'nın düşmanı Antiokhos ve haleflerini meşgul ederek Seleukos hükümdarının Bithynia'ya yönelik başka bir fetih denemesini de engellemiş oldular. Görüldüğü üzere Galatların Anadolu'ya gelmesi dengeleri Bithynia lehine değiştirmiştir.

Bithynia'dan küçük Asya'ya hareket eden Galatlar Batı Anadolu'ya yöneldiler. Yol üzerindeki İlion (Hisarlık), Kyzikos (Erdek), Erythrai (İldırı), Miletos (Milet), Priene (Güllübahçe), Ephesos (Efes), Thyateira (Akhisar), Laodikeia (Goncalı), Themisanion (Karahöyük), Kelainai-Apameia (Dinar), Limyra (Turunçova), Tlos (Yakaköy) gibi zengin şehirleri istila eden Galatlar ittifak sözleşmesine göre saldırmaması gereken iki şehre daha saldırmıştır. Bunlar Galatları Anadolu'ya geçiren ittifakın bir üyesi olan Herakleia Pontika ve yine aynı ittifakın üyesi olan Pontos Devleti'ne bağlı Amisos (Samsun)'tur.³⁰ Bunun nedeni ise Bithynia hükümdarı Nikomedes öldükten sonra meydana gelen iktidar kavgalarında Herakleialıların arabuluculuk yaparak onları barıştırması ve böylece kardeşi Zipoites'e karşı Galatları kiralayan Ziaelas'tan alacakları para ve savaştan sonra elde edecekleri

²⁷ Arslan, *Antikçağ Anadolu'sunun ...*, s. 57; Liv. Xxxviii. 16. 8; Ayrıca bkz. G. Brandis, "Galatia", *RE*, VII, 1910, s. 537; K. Strobel, "Keltensieg und Galatersieger", *AMS*, XII, 1994, s. 73; H. Şahin, *Galatlar ve Galatia ile ilgili Antik Kaynaklar*, İstanbul, 1997, s. 5; Kaya, "Gn. Manlius'un Galat ...", s. 365.

²⁸ Kaya, "Batı Anadolu'da Galat ...", s. 79.

²⁹ Kaya, "Batı Anadolu'da Galat...", s. 82; Kamil Doğanç, "Bithynia Krallığı (MÖ 297-MÖ 74)", *Bursa Defteri*, 2003, s. 75.

³⁰ Kaya, *Anadolu'daki Galatlar ve ...*, ss. 50-57.

ganimetten Galatları mahrum bırakmasıdır. Bu nedenle Galatlar maddi kayıplarını Herakleia'ya saldırarak telafi etme yolunu seçtiler ve nitekim buradan yüklü bir ganimet elde ettiler.³¹ Amisos'a saldırılarının nedenine gelince Nikomedes ile Pontos hükümdarları I. Mithridates ve Ariobarzanes öldükten sonra yerine geçen hükümdarlar Galatlarla dostluk ilişkisini yenilememiş, paralı askerlik sözleşmesi geçerliliğini yitirmişti. Bu da Amisos'u Galat yağmasına açık hale getirmiştir.³² Bu durum, MÖ 278 yılında Bithynia hükümdarı I. Nikomedes ve Kuzey Birliği ile yaptıkları ittifakın artık Galatlar için bir anlam taşımadığı ve müttefiklerine karşı rahatça saldırı düzenleyip, onların topraklarını yağmalayabildikleri şeklinde yorumlanabilse de bu iki şehrin istisna olduğu bunun dışındaki birliğe dâhil şehirlere saldırıda bulunmadıkları gerçeği göz ardı edilmemelidir.³³

Galatlar Antiokhos'a yenilinceye kadar onun ülkesindeki yerleşimlere saldırmaya ve buralardan haraç almaya devam etti. Galatların şehir devletlerine saldırılarının şiddeti ancak MÖ 270- 268 arasında yapılan Filler Savaşı'ndan³⁴ sonra hafifledi. Bu savaştan sonra kendi adlarıyla anılan Galatya'ya çekilip, oraya yerleştiler.³⁵

Galatlar, yukarıda adı geçen şehirlere yaptıkları yağmalardan sonra Kızılırmak ve Sakarya Irmağı arasında kalan bölgeye yerleştiler. Galatların Anadolu'daki ülkelerine ne zaman yerleşmiş oldukları sorusunun en erken tarihli yanıtı MS 2 ya da 3. yüzyılda yaşamış olan Iustinus'un *Historiarum Philippicarum et Totius Mundi Originum* adlı eseri ile MS 6. yüzyılda yaşamış olan Stephanos Byzantinos'un *Ethnikon* adlı eserinin *Ankyra* maddesinde bulunmaktadır. Iustinus'a göre Galatlar, kendilerini yardıma çağıran Bithynia hükümdarı Nikomedes'in devletini zaferin bir ödülü olarak onunla paylaştılar. Galatların payına düşen bölgeye *Gallograikia* denildi. I. Nikomedes, Suriye kralı I. Antiokhos tarafından desteklenen kardeşi Zipoetas'a karşı Galatların Anadolu'ya geçmiş olduğu tarihte, yani MÖ 278/7 yılında savaşmış ve onların yardımıyla

³¹ Bkz. E. Stahelin, *Geschichte der kleinasiatischen Galater*, Leipzig 1907, s. 15, 49; S. Mithcell, *Anatolia. Land, Man and Gods in Asia Minor (vol. I): The Rise of the Church (vol. II)*, Oxford, 1993, s. 19; Kaya, *Anadolu'daki Galatlar ve ...*, s. 57.

³² Mithcell, *Anatolia. Land, Man...*, s. 20; Stahelin, *Geschichte der kleinasiatischen ...*, s.17; Kaya, *Anadolu'daki Galatlar ve ...*, s. 57.

³³ Recep Özman, "Eski Anadolu Tarihinde Galatlar", Malatya, 1999, s. 38.

³⁴ Filler Savaşı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Kaya, *Anadolu'daki Galatlar ve ...*, ss. 74-75.

³⁵Kaya, "Batı Anadolu'da Galat ...", s. 83; Kaya, *Anadolu'daki Galatlar ve ...*, s. 63; Kumandaş Yanmaz, "Galatlar ve Galatia Bölgesi ...", s. 717.

Zipoetas'ı yenerek Bithynia'nın tamamına sahip olmayı başarmıştı. Ancak Galatların yerleşmiş oldukları kuzeydoğu Phrygia MÖ 281 yılında meydana gelen Kyropedion/Kurupedion Savaşı'ndan itibaren yasal olarak Suriye Devleti'nin bir parçasıydı. En azından II. Seleukos Kallinikos zamanına kadar da öyle kaldı. Zira bu hükümdarın Pontos Kralı II. Mithridates ile evlenen kızı Laodike'ye Phrygia'yı çeyiz olarak vermiş olduğu bilinmektedir. Öte yandan doğu Phrygia, hiçbir zaman Suriye Devleti'nin kontrolünde olmadı. Dolayısıyla Galatlar'ın bu bölgeye Iustinus'un söylediği gibi Gallograikia'ya yerleştirilmelerine görünürde hiç bir engel yoktu.³⁶

Kısacası Iustinus'a göre I. Nikomedes, Bithynia'daki devletini Galatların desteğiyle kurtarmasının ardından onları Phrygia'ya yerleştirmiştir. Memnon metnine ilişkin fragmanlar da Galatların I. Nikomedes'in güvencesinde Phrygia'ya yerleştiğini doğrulamaktadır.³⁷ Bu tarihten itibaren Kızılırmak dolaylarını içine alan Kuzey Phrygia Galatia yani Galatların ülkesi olarak bilinmektedir.³⁸ Galatia adını alan bu bölgedeki köylerde Trokmi, Tektosag ve Tolistobog'lardan oluşan üç kabile halinde yaşamaya başladılar. Tektosaglar Ankara bölgesinde Orta Anadolu'da, Trokmiler doğuda Kızılırmak ötesinde, Tavino (Nefesköy) çevresinde, Tolistoboglar Bithynia sınırı ile Yukarı Phrygia toprakları üstünde, bu günkü Sivrihisar yöresine yerleştiler. Tolistoboglar Phrygia'da önemli bir dini merkez olan Pessinus'ta söz sahibi oldular. Dorylaion/Eskişehir yakınlarında olan Trognada (Kaymaz) da bir Galat yerleşim yeri olduğu belirtilmektedir.³⁹

Pergamon ile Bithynia Devleti arasında yapılan savaşta Bithynialıların tarafını tutan Galatlar, MÖ 183'te Bithynia Pergamon arası barış sağlandıktan sonra ise Pergamon hükümdarı Eumenes tarafından mağlup edilerek nüfuzu altına alındılar. Bu sefer de Pergamon Devleti'nin büyüyüp nüfuzunun artmasını istemeyen Roma, Galatları kendi sınırları içinde sakin kalmaları koşuluyla serbest bir millet olarak ilan etti.⁴⁰

³⁶ Iust, xxv, 2.

³⁷ Iust, xxv, 2; FGrH 434. 11; Arslan, *Antikçağ Anadolu'sunun ...*, ss. 57-60; Ulugün vd., *Kocaeli ve Çevresi...*, s. 74.

³⁸ Kaya, "Keltler'in Anadolu'ya Göçü ...", s. 1; Arslan, *Antikçağ Anadolu'sunun ...*, s. 56; Strab xii 4.10.c.566, xii 5.1.c.567; Liv. Xxxviii 16.13.

³⁹ Ulugün vd., *Kocaeli ve Çevresi ...*, s. 75; Arslan, *Antikçağ Anadolu'sunun ...*, s. 56; FGrH 536; Pol. xxi 39; Strab xii 5. 1.c; Liv. Xxxviii 16 vd.

⁴⁰ Erzen, *İlkaçda Ankara*, ss. 46-48.

Sonuç

Sonuç olarak savaşçı ve yağmacı bir millet olan Galatlar Anadolu'nun özellikle de Bithynia'nın siyasi tarihinin seyrinde önemli rol oynamışlardır. Kendini çıkar çatışmalarının içinde bulan Galatlar kimi zaman paralı asker olarak, kimi zaman da yağmacı bir topluluk olarak görülmüştür. Zenginlik peşinde olmaları ve taşıdıkları savaşçı ruh yerleşik hayata geçmelerini zorlaştırıp şehir şehir gezerek zorbalıkla istila ve yağma yapmalarına neden olmuştur. Filler Savaşı'nda bozguna uğratılıp bir bölgeye yerleşip, sıkıntı çıkarmamaya zorlanana dek bu durum böyle devam etmiştir. Görüldüğü gibi istilacı özellikleriyle bilinen ve para ile savaştan başka bir şeye önem vermeyen Galatlar, Anadolu'daki yerli halkın nefretini kazanmıştır. Bu sonucunda Anadolu'da Galatlara ait pek fazla heykel vb. kalıntı olmadığı gibi kendi dilinde yazılmış yazılı kaynak da bulunmamaktadır. Onlara ait bilgilere Eski Yunan ve Latin dilinde yazan yazarların eserlerinden ulaşılmaktadır.

Kaynakça

Antik Kaynaklar

- Aristoteles, *Ethica Eudema* (The Eudemian Ethics, Translated By H. Rackham, London, 1935, The Loeb Classical Library)
- Aristoteles, *Ethika Nikomakhea* (The Nicomachean Ethics, Translated By H. Rackham, London, New York, 1926, The Loeb Classical Library)
- Arrianos (1967), *Anabasis Alexandrou* (Arrian, *Anabasis Of Alexander*, Translated By E. I. Robson, Vols. I-II, Loeb, London.
- Caesar, *De Bello Gallico*, (The Gallic War, Translated By H. J. Edwards, Cambridge, 1930, The Loeb Classical Library)
- Diodoros (1967), *Siculus*, *Bibliothekes Historikes* (Diodoros Of Sicily, Translated By C. H. Oldfather), Vols. I-XII, Ed. E.H. Warmington, Loeb, London.
- Dionysios Halikarnasseos, *Antiquitates Romane*, (The Roman Antiquities Of Dionysius Of Halicarnassus, Translated By E. Cary, I-VII, London, 1937-1950, The Loeb Classical Library)
- Iustinus (1659), *Historiarum Philippicarum Et Totius Mundi Originum*, Amstelodami.
- LIVIUS (1967), *Ab Urbe Condita* (Livy, From The Foundation Of The City, Translated By B. O. Forster), Vols. I-IV, Ed. E.H. Warmington, Loeb, London.
- Memnon (1853), *Peri Heraklia*, (Memnon, Translated By C. Müller) *Die Fragmente Der Griechischen Historiker*, Vol. III, Parisiis.

-
- Platon (1994), *Leges, Yasalar (I-Xı)*, Çev. C. Şentuna-S. Babür, İstanbul.
- Polybios, *Historia (The Histories)*, Translated By W. R. Paton, I-Iv, Cambridge, London, 1922 Vd. The Loeb Classical Library)

Tetkik Ve Telif Eserler

- Arslan, M. (2000), *Antikçağ Anadolu'sunun Savaşçı Kavmi: Galatlar*, Arkeoloji Ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2000.
- Brandis G. (1910), "Galatia", *Re*, VII, Ss. 519-559.
- Demir, M. (2001), "Byzantion Şehir Devleti'nin Klasik Çağ'da (Mö 500-300) İstanbul Boğazı Üzerindeki Ticareti Kontrol Meselesi", *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 5, Ss. 46-60.
- Doğancı, K. (2003), "Bithynia Krallığı (Mö 297-Mö 74)", *Bursa Defteri*, Ss. 74-84.
- Doğancı, K. (2013), "Antik Kaynaklara Göre Bithynia'daki Civitas'lar", *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl 14, S. 24, Ss. 167-186.
- Erzen, A. (1994), *İlkçağ Tarihinde Trakya*, Arkeoloji Ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Erzen, A. (2010), *İlkçağda Ankara*, Ttk, Ankara.
- Güney, H. (2013), "Antikçağ'da Nikomedia (İzmit) Kenti'nin Jeopolitik Önemi", *Icanas*, 38, Ankara, Ss. 1467-1491.
- Işık, A. (2001), *Antik Kaynaklarda Karadeniz Bölgesi*, Ttk, Ankara.
- Kaya, M. A. (1995), "Gn. Manlius'un Galat Seferi", *Tarih İncelemeleri Dergisi* X, 361-377, Ss. 361-377.
- Kaya, M. A. (2000), "Ankyra (Ankara) Ve Galatlar", *Kebikeç*, S. 9, Ss. 77-96.
- Kaya, M. A. (2000), "Batı Anadolu'da Galat Terörü", *Tepekule Tarih-Yerel Tarih Araştırmaları Dergisi* 2, Ss. 79-85.
- Kaya, M. A. (2004), "Anadolu'da Keltler", *Toplumsal Tarih*, Ss.36-39.
- Kaya, M. A. (2005), *Anadolu'daki Galatlar Ve Galatya Tarihi*, İlya Yayınevi, İzmir.
- Kaya, M. A. (2012), "Keltler'in Anadolu'ya Göçü: Göç Nedenleri, Yolları Ve İlk On Yıl", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, Yıl: 10, S. 13, Ss. 1-16.
- Kumandaş Yanmaz, H. (2016), "Galatlar Ve Galatia Bölgesi Pessinus Darplı Sikkelerinde Galatların İzleri", *Uluslar Arası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.9, Vol.9, S. 44, Ss. 716-737.
- Mitchell S. *Anatolia. Land, Man And Gods In Asia Minor (Vol. I): The Rise Of The Church (Vol. I)*, Oxford, 1993.

Galatların Anadolu'ya Geçiş Süreci Ve Bithynia İle İlişkileri

- Navarro M. De (1978), "Coming Of The Celts", *The Cambridge Ancient History*, Ed. J. B. Bury & S.A. Cook, Vol. VIII, Cambridge, Ss. 41-74.
- Özman, R. (1999), "Eski Anadolu Tarihinde Galatlar", Malatya.
- Palaz Erdemir, H. (2017), *Genel Hatlarıyla Roma Tarihi İö 753-İs 305*, Serencam Akademi, Ankara.
- Rankin D. (1998) *Celts And Classical World*, London.
- Stahelin E. (1907), *Geschichte Der Kleinasiatischen Galater*, Leipzig.
- Strobel K. (1994), "Keltensieg Und Galatersieger", *Ams*, XII, Ss. 67-96.
- Uçankuş, H. T. (2002), *Ana Tanrıça Kybele'nin Ve Kral Midas'ın Ülkesi Phrygia*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Ulugün, F. Y. (2004), Muhittin Bakan, Taner Aksoy, İlker Tepeköy, *Kocaeli Ve Çevresi (Bithynia) Tarihi*, İzmit.
- Umar, B. (2004), *Bithynia: Bir Tarihsel Coğrafya Araştırması Ve Gezi Rehberi*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul.